

Vesna
Podgornik
Filozofska
fakulteta
Univerze v
Ljubljani

ALI LAHKO ZNANJE, PRIDOBLENJO PO NEFORMALNI POTI, FORMALNO OVREDNOTIMO ?

POVZETEK

Za uspešno življenje v družbi znanja, za katero so značilne hitre in nenehne spremembe, je pomembno, da vsak posameznik postane odgovoren za svoje znanje. Vsak se mora zavedati, da v okviru formalnega izobraževanja ne more usvojiti toliko znanja, da bi lahko z njim uspešno funkcioniral v svojem življenju. V okviru formalnega izobraževanja lahko pridobimo le osnove, ki jih je potrebno v okviru permanentnega izobraževanja stalno nadgrajevati in dopolnjevati tudi z neformalnim izobraževanjem. V prispevku predstavljamo mnenje študentov in zaposlenih na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani o priznavanju znanja, pridobljenega na neformalen način. Ena pomembnejših ugotovitev raziskave je, da bi skoraj vsi anketirani delavci in študenti Pedagoške fakultete podprli predlog, da se znanje, pridobljeno po neformalni poti, tudi formalno ovrednoti.

Ključne besede: formalno izobraževanje, neformalno izobraževanje, postopek priznavanja neformalnega izobraževanja, permanentno izobraževanje, prenova študijskih programov

Slovenija je v zadnjih nekaj letih doživela veliko sprememb na družbeno-ekonomskem področju, ki se odražajo v vseh sferah družbenega življenja, tudi na področju vzgoje in izobraževanja. Študijsko leto 2003/2004 je bilo zaznamovano s pričetkom t. i. »bolonjskega procesa«, ki naj bi Slovenijo do leta 2010 vključil v enoten evropski visokošolski sistem. Skupna evropska načela za učiteljske kompetence in kvalifikacije (Zgaga, 2006) ponujajo izhodišča prenovi študijskih programov za področje vzgoje in izobraževanja na štirih načelih in treh snopih kompetenc. Načela so: (1) učiteljevanje kot visokokvali-

ficiran poklic, ki je (2) umeščen v kontekst vseživljenjskega učenja, (3) je mobilni in utemeljen na (4) partnerstvu. Trije snopi kompetenc pa so: (a) usposobljenost za delo z drugimi, (b) usposobljenost za delo z znanjem in (c) usposobljenost za delo z družbo in v družbi (prav tam). V izhodiščih bolonjske prenove se torej poudarja potreba po vseživljenjskem učenju posameznikov.

Prenizka izobrazba oz. nizka raven znanja vodi k socialni izključenosti, ta pa je vzrok nesposobnosti za aktivno vplivanje na življenje v skupnosti. Za družbo hitrih in nenehnih sprememb je namreč prav tako kot to,

Snovalci bolonjskega sistema se zavedajo, da posamezniki v času formalnega izobraževanja ne morejo usvojiti vsega znanja in razviti vseh spretnosti, ki jih bodo potrebovali za kakovostno opravljanje poklicnih in družbenih nalog, s katerimi se bodo morali soočiti v svojem življenju. Pomembno pa je, da v času formalnega izobraževanja usvojijo temeljno znanje in razvijejo osnovno usposobljenost za učenje, saj je od tega odvisno, koliko se bo posameznik v prihodnosti pripravil učiti in izrabiti možnosti, ki mu jih ponuja družba. Te možnosti lahko dobro izrabijo samo tisti, katerih temeljno znanje je uporabno kot sredstvo za učenje in kot podlaga za pridobivanje, ohranjanje in razvijanje znanja ter usposobljenosti v skladu s potrebami posameznika in nenehno spreminjajočega se okolja.

kar posameznik trenutno zna, pomembno, koliko se je sposoben učiti, koliko je še učljiv in koliko je za učenje motiviran. Ob tem pa se je potrebno zavedati, da se odrasli učijo na najrazličnejše načine, in sicer znotraj formalnega kot tudi neformalnega izobraževanja.

SPREMENJENA PARADIGMA FORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA

Prenova študijskih programov tako sloni na spremembi paradigme, »ki je značilna za postmoderna kurikulum: premik od žinput' zasnove študijskih programov, ki temelji na vsebinah in ciljih, ki jih določa učitelj, k žoutput' zasnovi študijskih programov, to so študijski dosežki, izraženi s kompetencami, ki jih študenti pridobijo s študijskim programom.« (Tancig in Devjak, 2006, str. 9) Obstajajo različne definicije pojma kompetenca oz. kompetentnost, na splošno pa nam izraz pove, kaj posameznik v resnici obvlada v teoriji in kaj je (oz. bo) sposoben narediti tudi v praksi (Razdevšek Pučko, 2004, str. 56). Perrenouda (Key competencies, 2002, str. 13) kompetentnost razume kot »sposobnost učinkovitega delovanja v številnih situacijah, ki sicer temelji na pridobljenem znanju, vendar ni omejeno s tem znanjem». Pridobivanje kompetenc avtor v nadaljevanju pojmuje kot usposabljanje posameznikov za mobilizacijo, uporabo in integracijo pridobljenega znanja v kompleksnih, različnih in nepredvidljivih situacijah. Jasno je, da v družbi znanja in hitrih ter ne-

nehnih sprememb formalno izobraževanje in usposabljanje ne more dati vsega znanja in spretnosti, ki jih potrebuje posameznik za odgovorno ter strokovno avtonomno obvladovanje različnih vidikov svojega poklica. Naloge, za katere mora biti usposobljen posameznik, ki opravlja določen poklic, se zelo hitro spreminjajo, zato je nemogoče, da bi se zanje v celoti usposobil v času rednega, formalnega izobraževanja. Za uspešno prevzemanje vseh novih vlog mora biti vsak posameznik odprt za spremembe in motiviran za vseživljenjsko učenje in stalni profesionalni razvoj. Ljudje tudi v medosebnih odnosih stalno pridobivamo različne informacije, podatke, spoznanja, razvijamo navade, interese, vrednote, sposobnosti, učimo se socialnega vedenja, vzorcev komunikacije. Tudi kadar se niti ne zavedamo, da se učimo, se določeno znanje in informacije spontano prenašajo – v pogovorih, interesnih dejavnostih, na izletih, na kulturnih in družabnih prireditvah, v družini oz. življenjskem stilu, ki ga družina živi. Pomembno je, da imajo starši pozitiven odnos do učenja, da ohranijo intelektualno radovednost in z otroki kakovostno preživljajo prosti čas (berejo, hodijo skupaj na

V družbi nenehnih sprememb je naša vseživljenjska učljivost pomembnejša od nivoja trenutnega znanja.

Vseživljenjsko učenje daje prednost neformalnemu izobraževanju.

Tudi kadar se tega ne zavedamo, se učimo.

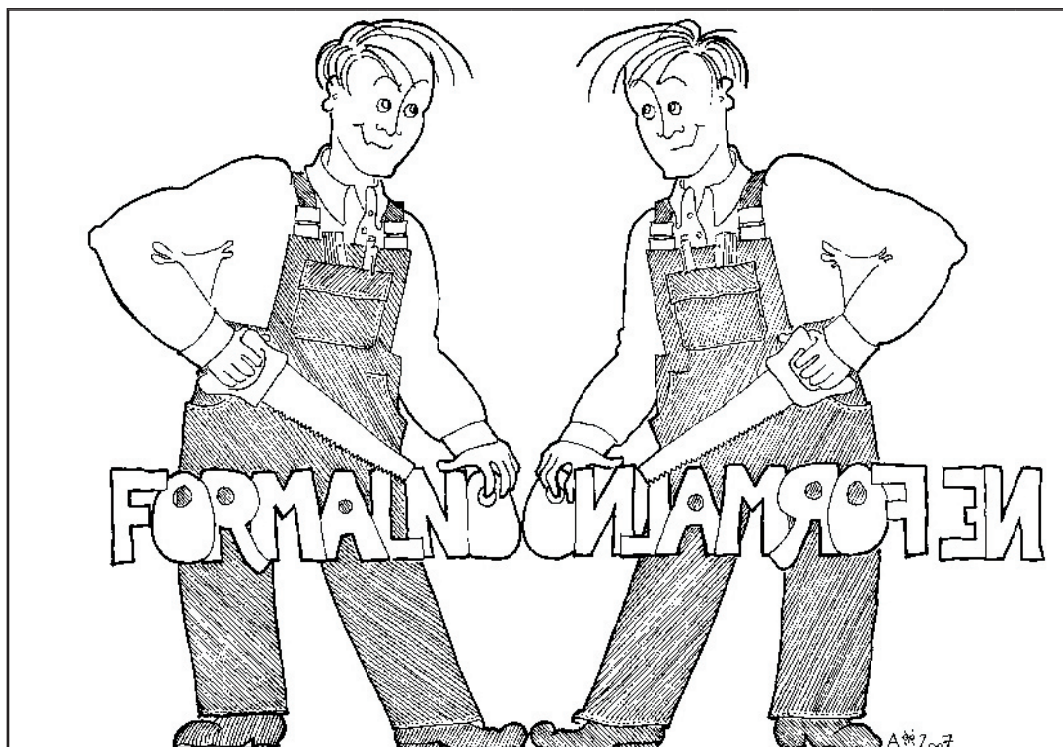
ogleda razstav, muzejev, gledaliških predstav ipd., predvsem pa se o vsem tem pogovarjajo). Za otroke, ki odraščajo v takšnih družinah, obstaja velika verjetnost, da se bodo tudi po zaključku formalnega izobraževanja vključevali v različne oblike izobraževanja in da bodo permanentno učenje sprejeli kot način svojega življenja (Vogrinc, 2003).

OPREDELITEV FORMALNEGA IN NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA

Eno prvih definicij formalnega izobraževanja je oblikoval Unesco, ki je pod formalno izobraževanje zajel izobraževalne programe, ki zahtevajo vpis in registracijo učencev (Jelenc, 1991). Kasnejše opredelitve so kot merilo formalnosti jemale konec izobraževalnega

procesa in ne začetka. Tako je formalno izobraževanje postalo izobraževanje, ki naj privede do neke vrste formalno potrjenih izobraževalnih rezultatov, kot so dosežena stopnja, diploma ali poklicna kvalifikacija. Formalno izobraževanje lahko tudi opredelimo kot »hierarhično strukturiran, kronološko stopenjsko normiran izobraževalni sistem, ki poteka vse od primarnih do terciarnih institucij« (Cepin, 2004, str. 8). Za formalno izobraževanje je tako značilno, da se pogosto enači s šolskim izobraževanjem in je povezano z visoko stopnjo organiziranosti, po opravljenem izobraževanju pa dobi oseba javno priznano listino.

Pojem neformalno izobraževanje je leta 1968 vpeljal Philip Coombs. Zanj je pomenilo »vsako organizirano izobraževalno dejavnost zunaj formalnega sistema, ki je namenjena izbranim učencem in zadovoljuje določene učne smotre« (Jelenc idr., 1994). Tudi za neformalno izobraževanje obstajajo

Za postopek priznavanja lahko zaprosijo kandidati, ki želijo, da se jim neformalno pridobljeno znanje in izkušnje upoštevajo med pogoji za vpis ali želijo, da se jim prizna del študijskih obveznosti v študijskem programu, v katerega se vpisujejo. Postopek priznavanja na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani opravlja Komisija za priznavanje neformalnega izobraževanja. Komisija odloča o posamezni zadevi v tričlanski ekspertni skupini, ki jo vsakič imenuje predsednik Komisije glede na predmet oz. področje odločanja tako, da o zadevi odločajo člani Komisije, ki so glede na svoje področje dela in poznavanje obravnavane problematike najpristojnejši za odločanje. Kandidati morajo vložiti vse dokumente in druga dokazila, ki lahko služijo kot dokazilo v postopku priznavanja. Mednje sodijo spričevala, druge listine (različni dokumenti, ki jih izda delodajalec in dokazujejo izkušnje, potrdila o udeležbi na seminarjih in usposabljanjih ipd.), portfolio, v katerem kandidat pripravi svojo biografijo s podatki o izobrazbi, o zaposlitvah ter o drugih izkušnjah in znanjih, ki jih je pridobil v preteklosti, ter druga dokazila (izdelki, storitve, objave in druga avtorska dela kandidatov, projekti, izumi, patenti ipd.).

različne definicije. Opredelimo ga lahko kot »strukturirano, sosledično organizirano izobraževanje, ki ni namenjeno pridobitvi formalnega izkaza, kot so spričevalo, diploma, javno priznana stopnja izobrazbe ali usposobljenosti, temveč je namenjeno zadovoljitvi nekaterih drugih, navadno posrednih interesov in potreb«. Označujejo pa ga tudi kot izobraževanje po programih, ki ne zahtevajo ali ne predpisujejo uradnega vpisa ali registracije učencev (Jelenc, 1991). YMCA idr. (2001) pri opredeljevanju neformalnega izobraževanja izpostavljajo centralno vlogo učenca. Neformalno izobraževanje je zanje »organizirana izobraževalna aktivnost izven ustaljenega formalnega sistema, katere cilj je služiti določenemu učečemu se klientu z določenimi cilji učenja«.

Postopek priznavanja neformalnega izobraževanja na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani

Senat Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani je leta 2006 sprejel *Pravilnik o postopku in merilih za priznavanje neformalno pridobljenega znanja in izkušenj*. Na osnovi zbrane dokumentacije in drugih dokazil ter rezultatov morebitnih dodatnih oblik zbiranja informacij pooblaščen organ visokošolskega zavoda odloči o pridobljenih kompetencah

kandidata. Le-te se lahko upoštevajo kot pogoj za vpis v izbrani študijski program, če to ni v nasprotju z zakonom, kot morebitno merilo za izbiro ob omejitvi vpisa ali kot opravljena študijska obveznost.

Ocenjevanje doseženih kompetenc mora temeljiti predvsem na izobraževalnih ciljih oziroma vstopnih pogojih študijskega programa, v katerega bi se želel vpisati kandidat. Dokazano pridobljene kompetence, ki so ustrezno dokumentirane in relevantne, se kandidatu priznajo ne glede na to, kje in kako jih je kandidat pridobil. Komisija v svojem sklepu konkretno navede, katero znanje in veščine oziroma katere kompetence se kandidatu priznajo.

EMPIRIČNA RAZISKAVA

V nadaljevanju prispevka bomo odgovorili na naslednja raziskovalna vprašanja: (1) Kako pogosto študenti različnih študijskih smeri in profesorji, ki so zaposleni na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, uporabljajo različne oblike neformalnega izobraževanja v vsakdanjem življenju in (2) Kako ustrezne so po njihovem mnenju posamezne oblike neformalnega izobraževanja za pridobivanje znanja? (3) Katera oblika neformalnega

izobraževanja je za študente in profesorje najučinkovitejša za pridobivanje njihovega znanja, spretnosti, sposobnosti ...? (4) Ali bi študenti in profesorji podprli predlog, če bi imeli to možnost, da se znanje, ki ga je oseba pridobila po neformalni poti, tudi formalno ovrednoti?

Raziskovalna metoda

V empirični raziskavi smo uporabili deskriptivno in kavzalno-neeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja.

Opis vzorca

V raziskavi smo uporabili namenski vzorec. Vprašalnike je izpolnilo 74 študentov različnih študijskih smeri (razredni pouk, naravoslovne vezave, predšolska vzgoja in socialna pedagogika) in 30 anketirancev, ki so zaposleni na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Izmed zaposlenih jih ima 14 univerzitetno izobrazbo, 2 magisterij in 16 doktorat znanosti. Med anketiranci je 85 žensk (81,7 %) in 19 moških (18,3 %). Povprečna starost študentov je 21,4 leta (standardni odklon je 2,6 let), povprečna starost zaposlenih pa je 36,7 let (standardni odklon je 7,5 let).

Postopek zbiranja podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v mesecu juniju 2007. Anketiranci so reševali vprašalnik, ki je sestavljen iz dveh ocenjevalnih lestvic (o

tem, kako pogosto anketiranci uporabljajo posamezno obliko neformalnega izobraževanja in o ustreznosti posamezne oblike neformalnega izobraževanja za pridobivanje znanja) ter sklopa vprašanj, s katerim ugotavljamo mnenje študentov in profesorjev o tem, ali bi sami, če bi imeli

možnost odločanja, uradno priznali znanje, pridobljeno po neformalni poti, ter sklopa vprašanj, s katerim ugotavljamo nekatere osebne podatke anketirancev (spol, starost, stopnjo izobrazbe).

Postopki obdelave podatkov

Podatki vprašalnika so obdelani na ravni deskriptivne in inferenčne statistike. Pri tem smo uporabili frekvenčno distribucijo (f , $f\%$) atributivnih spremenljivk, osnovno deskriptivno statistiko numeričnih spremenljivk (mere srednje vrednosti, mere razpršenosti), χ^2 -preizkus hipoteze neodvisnosti, Kullbackov χ^2 preizkus (kjer ni bil izpolnjen pogoj o teoretičnih frekvencah za χ^2 -preizkus) in t preizkus za neodvisne vzorce. Podatki so prikazani tabelarično.

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Anketirance smo prosili, naj ocenijo, kako pogosto uporabljajo posamezne oblike neformalnega izobraževanja. Vsako obliko neformalnega izobraževanja je ocenilo 74 študentov Pedagoške fakultete in 30 zaposlenih (asistentov in profesorjev) na Pedagoški fakulteti. Iz predstavljenih rezultatov je razvidno, da študenti najpogosteje pridobivajo znanje v pogovoru z drugimi ljudmi (kar 74,3 % študentov je odgovorilo, da na takšen način pridobivajo znanje vsak dan), s poslušanjem radia (62,2 % študentov je odgovorilo, da vsak dan poslušajo radio), z brskanjem po internetu (47,3 % študentov uporablja internet kot vir znanja vsak dan) in z gledanjem televizije (45,9 % anketiranih študentov gleda televizijo vsak dan). Izmed ponujenih oblik neformalnega izobraževanja so študenti najredkeje izbrali aktivno udeležbo na različnih športnih prireditvah (13,5 % se jih nikoli ne udeleži športnih prireditev), obiskovanje kina (6,8 % jih nikoli ne obiše kina) in obiskovanje muzejev, galerij, gledališč in drugih kulturnih ustanov (5,4 % jih nikoli ne gre v kakšno kulturno ustanovo).

Študenti Pedagoške fakultete se torej zavedajo, da je najučinkovitejše učenje v osebnem odnosu: enega z enim, mentorja z učencem. Mentorstvo je ena od najpogostejših oblik učenja. Poleg formalnega mentorstva (npr. na

Študenti najbolj cenijo »naravno« učenje – s pomočjo pogovora z drugimi ljudmi.

Tabela 1: Odgovori študentov in zaposlenih na Pedagoški fakulteti o tem, kako pogosto uporabljajo posamezno obliko neformalne izobrazbevanja

	nikoli		nekajkrat na leto		enkrat na mesec		dvakrat na mesec		enkrat na teden		večkrat na teden		vsak dan	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
pogovor	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1,4	18	24,3	55	74,3
	0	0	0	0	0	0	0	0	2	6,7	6	20	22	73,3
branje knjig	0	0	11	14,9	7	9,5	13	17,6	21	28,4	16	21,6	6	8,1
	0	0	4	13,3	0	0	0	0	4	13,3	18	60	4	13,3
branje časopisov in revij	0	0	1	1,4	5	6,8	4	5,4	17	23	38	51,4	9	12,2
	0	0	0	0	2	6,7	0	0	4	13,3	14	46,7	10	33,3
obiskovanje kulturnih ustanov	4	5,4	49	66,2	14	18,9	5	6,8	2	2,7	0	0	0	0
	0	0	20	66,7	4	13,3	4	13,3	2	6,7	0	0	0	0
poslušanje radia	0	0	1	1,4	0	0	1	1,4	4	5,4	22	29,7	46	62,2
	0	0	4	13,3	2	6,7	0	0	4	13,3	6	20	14	46,7
gledanje televizije	0	0	0	0	0	0	3	4,1	7	9,5	30	40,5	34	45,9
	2	6,7	2	6,7	0	0	0	0	0	0	12	40	14	46,7
učenje z delom, iz lastnih izkušenj	0	0	1	1,4	1	1,4	1	1,4	10	13,5	34	45,9	27	36,5
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	13,3	26	86,7
učenje na osnovi opazovanja dela drugih	0	0	3	4,1	3	4,1	9	12,2	11	14,9	27	36,5	21	28,4
	0	0	4	13,3	0	0	8	26,7	2	6,7	6	20	10	20
izleti in potovanja	0	0	39	52,7	21	28,4	11	14,9	3	4,1	0	0	0	0
	6	20	16	53,3	4	13,3	4	13,3	0	0	0	0	0	0
brskanje po internetu	0	0	1	1,4	1	1,4	0	0	9	12,2	28	37,8	35	47,3
	2	6,7	0	0	2	6,7	0	0	4	13,3	8	26,7	14	46,7
obiskovanje tečajev, seminarjev, predavanj	3	4,1	21	28,4	4	5,4	6	8,1	5	6,8	26	35,1	9	12,2
	0	0	16	53,3	8	26,7	4	13,3	0	0	2	6,7	0	0
aktivna udeležba na športnih prireditvah	10	13,5	38	51,4	12	16,2	6	8,1	5	6,8	2	2,7	1	1,4
	14	46,7	12	40	4	13,3	0	0	0	0	0	0	0	0
obiskovanje kina	5	6,8	49	66,2	14	18,9	5	6,8	1	1,4	0	0	0	0
	8	26,7	12	40	8	26,7	2	6,7	0	0	0	0	0	0

Najučinkovitejše učenje se odvija v osebni odnosu.

področju vzgoje in izobraževanja v sistemu pripravništva, kjer ima vsak pripravnik oz. učitelj začetnik svojega mentorja), poznamo tudi neformalno mentorstvo, ki ga lahko definiramo kot rast in osebnostni razvoj človeka ob drugim človeku (Krajnc, 2006).

Neformalni mentorji, od katerih se veliko naučimo, so lahko različne osebe. Krajnc (2006) je v raziskavi ugotovila, da so neformalni mentorji najpogosteje prijatelji, posamezni učitelji, zakonski partnerji in sodelavci. Za učenje v dvoje so pomembni tesni odnosi. Pri nastajanju mentorskega odnosa pa so anketiranci v omenjeni raziskavi v ospredje postavljali znanje in strokovno podkovanost druge osebe, še pomembnejše pa so osebnostne lastnosti mentorja: mentor mora znati poslušati, razumeti in sprejemati drugega, mora biti empatičen; mora biti prijazen, simpatičen, prijateljski, topel, prijeten, človeški; biti pa mora tudi odprt, iskren in širok (Krajnc, 2006). Mentor je oseba, ki po eni strani spodbuja, daje naloge, postavlja svojega varovanca pred nove izzive, mu

Profesorji se zavedajo, da veliko znanja pridobijo na delovnem mestu z nenehno refleksijo in raziskovanjem lastne prakse.

organizira možnosti za pridobivanje izkušenj, po drugi strani pa pomaga, olajša delo in učenje, ga varuje pred prehudimi napakami in drugimi posledicami neizkušenosti. Pomembne lastnosti dobrega mentorja pripravniku so spodbujanje refleksije pri pripravniku in pridobivanje »premišljene gotovosti v ravnanju«. Mentor, ki refleksivno analizira svojo prakso, lahko začetniku pri tem veliko pomaga, npr. ko razkriva svoje razmišljanje, izpeljuje posledice načrtovanja ali interpretira konkretna ravnanja in k temu spodbuja tudi mlajšega kolega (Valenčič Zuljan idr., 2006). Mentor in učenec sta vpletena v skupno odkrivanje

novega, ker pa se mora mentor tudi osebnostno prilegati osebi, so med mnogimi ljudmi okrog nas samo redki lahko naši mentorji (Krajnc, 2006, str. 32). V mentorskem odnosu se veliko uči tudi mentor.

Zaposleni na Pedagoški fakulteti se najpogosteje učijo z delom oz. iz lastnih izkušenj (kar 86,7 % jih je odgovorilo, da to obliko neformalnega izobraževanja uporabljajo vsak dan), v pogovoru z drugimi ljudmi (73,3 % takšen način izobraževanja uporablja vsak dan), malo manj kot polovica anketiranih profesorjev in asistentov (46,7 %) pa je odgovorila, da vsak dan poslušajo radio, gledajo televizijo in brskajo po internetu. Izmed ponujenih oblik neformalnega izobraževanja zaposleni na Pedagoški fakulteti najredkeje uporabljajo aktivno udeležbo na različnih športnih prireditvah (46,7 % jih je odgovorilo, da se nikoli ne udeležujejo športnih prireditev), dobra četrtina (26,7 %) jih je odgovorila, da nikoli ne obiščejo kina, petina (20 %) pa jih nikoli ne uporablja izletov in potovanj kot oblike neformalnega izobraževanja.

Z vidika teorije o neformalnem izobraževanju je pomembno, da se zaposleni zavedajo, da lahko veliko znanja pridobijo na delovnem mestu z nenehno refleksijo in raziskovanjem lastne prakse. Slednje nam lahko namreč pomaga do boljšega razumevanja lastne prakse, okoliščin in dejavnikov, ki nanjo vplivajo, do boljšega poznavanja sebe kot strokovnjaka na določenem področju, predvsem pa takšen način dela omogoča zviševanje kakovosti lastne prakse; govorimo lahko o t. i. refleksivnem oz. izkušenskem modelu učenja. Po Pollardu (2005, str. 5) je refleksivno učenje ciklični ali spiralni proces, v katerem pregledujemo, vrednotimo in stalno razvijamo svojo lastno prakso. V tem procesu »gledamo nazaj« na svoje učenje. Z »gledanjem nazaj« pregledujemo, vrednotimo in razvijamo svojo prakso. Stalno torej povezujemo svoje vsakodnevne izkušnje in refleksijo z določenim ciljem ter uporabo

različnih virov.

V nadaljevanju smo preverjali, kako pogosto posamezno obliko neformalnega izobraževanja uporabljajo študenti in kako pogosto zaposleni na Pedagoški fakulteti. Študenti Pedagoške fakultete statistično pomembno pogosteje kot zaposleni na Pedagoški fakulteti uporabljajo naslednje oblike neformalnega izobraževanja: poslušanje radia ($2\hat{I} = 14,576$, $g = 5$, $P = 0,012$), gledanje televizije ($2\hat{I} = 16,756$, $g = 5$, $P = 0,005$), izlete in potovanja ($2\hat{I} = 19,253$, $g = 4$, $P = 0,001$), obiskovanje tečajev, seminarjev, predavanj ($2\hat{I} = 31,198$, $g = 6$, $P = 0,000$) in aktivno udeležbo na različnih športnih prireditvah ($2\hat{I} = 19,256$, $g = 6$, $P = 0,004$). Zaposleni na Pedagoški fakulteti statistično pomembno pogosteje kot študenti Pedagoške fakultete uporabljajo naslednji obliki neformalnega izobraževanja: branje knjig ($2\hat{I} = 25,102$, $g = 5$, $P = 0,000$) in učenje z delom oz. iz lastnih izkušenj ($2\hat{I} = 25,931$, $g = 5$, $P = 0,000$).

Študente pedagoške fakultete in zaposlene na Pedagoški fakulteti smo prosili, da na pet-stopenjski ocenjevalni lestvici ocenijo, kako ustrezne so po njihovi presoji za pridobivanje znanja posamezne oblike neformalnega izobraževanja.

Iz predstavljenih rezultatov je razvidno, da so tako po mnenju študentov kot zaposlenih vse oblike neformalnega izobraževanja ustrezne za pridobivanje znanja (skupni povprečni oceni, s katerima so študenti in zaposleni ocenili ustreznost različnih oblik neformalnega izobraževanja sta enaki, in sicer zavzemata vrednost 78. centila). Med študenti in zaposlenimi so se ob upoštevanju predpostavke o homogenosti varianc pri ocenjevanju ustreznosti različnih oblik neformalnega izobraževanja za pridobivanje znanja pojavile statistično pomembne razlike le pri eni obliki neformalnega izobraževanja, in sicer pri branju časopisov in revij. To obliko neformalnega izobraževanja ocenjujejo statistično

	povprečna ocena študenti	povprečna ocena zaposleni	t-preizkus	stopnja tveganja
pogovor	4,57	4,53	0,236	0,814
branje knjig	4,53	4,67	-0,992	0,323
branje časopisov in revij	3,73	4,20	-2,463	0,015
obiskovanje kulturnih ustanov	3,96	3,67	1,615	0,109
poslušanje radia	3,42	3,33	0,564	0,574
gledanje televizije	3,41	3,40	0,030	0,976
učenje z delom oz. iz lastnih izkušenj	4,70	4,60	0,717	0,475
učenje na osnovi opazovanja dela drugih	4,26	4,33	-0,437	0,663
izleti in potovanja	3,92	3,67	1,315	0,192
brskanje po internetu	3,91	4,07	-0,970	0,334
obiskovanje tečajev, seminarjev, predavanj	4,55	4,47	0,603	0,548
aktivna udeležba na športnih prireditvah	3,18	2,93	1,106	0,271
obiskovanje kina	2,36	2,53	-0,910	0,365

Tabela 2: Mnenje študentov in zaposlenih na Pedagoški fakulteti o tem, kako ustrezne so za pridobivanje znanja posamezne oblike neformalnega izobraževanja

Več kot tretjina študentov (35,9 %) je kot najustreznejšo obliko napisala učenje z delom oz. iz lastnih izkušenj, za četrtno študentov (25 %) je najustreznejša oblika neformalnega izobraževanja pogovor, dobra desetina anketiranih študentov pa je kot najustreznejšo obliko neformalnega izobraževanja izbrala branje knjig in strokovnih člankov (14,1 %) ter obiskovanje predavanj, seminarjev, tečajev ipd. (10,9 %). Dobra tretjina zaposlenih na Pedagoški fakulteti (35,7 %) je kot najustreznejšo obliko neformalnega izobraževanja izbrala branje knjig in strokovnih člankov, dobra petina (21,4 %) jih ocenjuje, da največ znanja pridobijo skozi učenje z delom oz. iz lastnih izkušenj, dobra desetina zaposlenih (14,3 %) pa je kot najustreznejšo obliko neformalnega izobraževanja izbrala izlete in potovanja.

pomembno višje zaposleni (povprečna ocena je 4,20) kot študenti (povprečna ocena je 3,73). Pri ocenjevanju ostalih oblik neformalnega izobraževanja se med študenti in zaposlenimi niso pojavile statistično pomembne razlike. Kljub temu pa je iz predstavljenih rezultatov mogoče opaziti določene trende. Študenti v primerjavi z zaposlenimi višje vrednotijo naslednje oblike neformalnega izobraževanja: pogovor z drugimi ljudmi, obiskovanje muzejev, galerij, gledališč in drugih kulturnih ustanov, poslušanje radia, gledanje televizije, učenje z delom oz. iz lastnih izkušenj, izlete in potovanja, obiskovanje tečajev, seminarjev, predavanj in aktivno udeležbo na različnih športnih prireditvah. Zaposleni pa v primerjavi s študenti višje vrednotijo naslednje oblike neformalnega izobraževanja: branje časopisov in revij, učenje na osnovi opazovanja dela drugih, brskanje po internetu in obiskovanje kina.

Anketirance smo tudi prosili, naj napišejo tisto obliko neformalnega izobraževanja, ki je zanje najučinkovitejša za pridobivanje novega

znanja, spretnosti, sposobnosti ipd.

V nadaljevanju smo želeli preveriti, ali bi anketiranci, če bi imeli možnost odločanja, podprli predlog, da se znanje, pridobljeno po neformalni poti, tudi formalno ovrednoti.

Skoraj vsi anketirani delavci Pedagoške fakultete (93,3 %) so odgovorili, da bi, če bi imeli možnost odločanja, podprli predlog, da se znanje, pridobljeno po neformalni poti, tudi formalno ovrednoti. Znanje, pridobljeno po neformalni poti, bi podprla tudi velika večina anketiranih študentov Pedagoške fakultete (83,8 %). Med odgovori študentov in zaposlenih Pedagoške fakultete se niso pojavile statistično pomembne razlike ($2\hat{I} = 1,879$, $g = 1$, $P = 0,170$).

Študente in zaposlene na Pedagoški fakulteti smo postavili tudi v konkretnjšo situacijo in jih vprašali, ali bi, če bi imeli možnost odločanja, osebi, ki ima zaključeno osnovno šolo, vendar ima večletne izkušnje z varovanjem otrok na domu, svoje znanje o vzgoji predšolskih otrok pa je podkrepila tudi z branjem strokovne literature, samorefleksijo,

Ali bi podprli predlog, da se znanje, pridobljeno po neformalni poti, formalno ovrednoti?						
	da		ne		skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
študenti	62	83,8	12	16,2	74	100
zaposleni	28	93,3	2	6,7	30	100
skupaj	90	86,5	14	13,5	104	100

Tabela 3: Odgovori študentov in zaposlenih na Pedagoški fakulteti o tem, ali bi podprli predlog, da se znanje, pridobljeno po neformalni poti, formalno ovrednoti

pogovori z drugimi vzgojiteljicami ipd., verificirali njeno znanje. Med odgovori študentov in zaposlenih so se pojavile statistično pomembne razlike ($2\hat{I} = 0,044$, $g = 3$, $P = 0,044$). Medtem ko je skoraj tretjina študentov (32,4 %) odgovorila, da njenega znanja ne bi verificirali, je takšen odgovor podala le dobra desetina anketiranih zaposlenih na Pedagoški fakulteti (štirje oz. 13,3 %). Svojo izbiro so največkrat utemeljili tako, da je le formalna izobrazba tista, ki lahko da potrebno znanje (npr. *Delo z otroki je zelo zahteven in odgovoren poklic; Veliko veljajo izkušnje, toda to ni dovolj; Mora biti strokovnost, ki jo lahko da le formalno izobraževanje*). Dobra tretjina študentov (39,2 %) in enako tudi zaposlenih (36,7 %) bi ji priznali srednjo vzgojiteljsko šolo. Višjo strokovno šolo bi ji priznalo le 6,8 % anketiranih študentov in en zaposleni (3,3 %). Tisti, ki bi njeno znanje in sposobnosti uradno priznali, so največkrat prepričani, da je praksa pomembnejša od teorije (npr. *Šola ni vse, svoje znanje si lahko pridobimo tudi z izkušnjami; Po mojem mnenju je takšna oseba pridobila veliko več izkušenj in znanja kot jih pridobijo v srednji šoli; Nekaterim, ki imajo šolo in nimajo izkušenj, bi zelo težko zaupala otroka*). Dobra petina študentov (21,6 %) in skoraj polovica zaposlenih (46,7 %) pa je obkrožila odgovor 'Drugo' in napisala svoj odgovor. Izmed študentov, ki so napisali svoj odgovor, jih je največ, tj. sedem, odgovorilo, da bi ji priznali določeno izobrazbo, vendar bi se na osnovi dokazil odločili, katero stopnjo bi ji priznali. Takšen odgovor je podalo tudi šest zaposlenih na Pedagoški fakulteti. Štirje študenti in dva zaposlena so odgovorili, da bi ji priznali določen del formalnih obveznosti, opraviti pa bi morala še nekaj obveznosti (npr. krajši tečaj, še kakšen izpit ipd.). En študent in dva zaposlena bi takšni osebi izdali dovoljenje, da lahko še naprej opravlja to delo doma, ne bi pa ji priznali formalne izobrazbe. En študent je odgovoril, da bi takšni osebi dal prednost pri iskanju zaposlitve, en študent pa

se ni mogel odločiti.

Anketirance smo tudi vprašali, ali bi moškemu, ki ima zaključeno osnovno šolo in je na neformalen način (z opazovanjem kolega, delom v delavnici, branjem ustrezne literature ipd.) pridobil mizarске spretnosti in določena znanja s tega področja, verificirali njegovo znanje. Dobri dve tretjini študentov (68,9 %) in kar štiri petine zaposlenih na Pedagoški fakulteti (80 %) je odgovorilo, da bi takšnemu moškemu formalno ovrednotili njegovo znanje. Slaba tretjina študentov (31,1 %) in petina zaposlenih (20 %) na takšen način pridobljenega znanja ne bi formalno ovrednotila. Med odgovori študentov in zaposlenih se niso pojavile statistično pomembne razlike ($\chi^2 = 1,303$, $g = 1$, $P = 0,254$). Anketiranci so imeli tudi možnost, da obrazložijo svoj odgovor. Tisti, ki bi verificirali na neformalen način pridobljeno znanje, so največkrat zapisali, da so za takšno delo najpomembnejše praktične izkušnje (npr. *Po mojem mnenju je takšna oseba pridobila veliko več znanja in izkušenj, kot jih pridobijo v srednji šoli; Šola ni vse, svoje znanje si pridobimo tudi z izkušnjami; Lastne izkušnje so najboljše za učenje; Praksa je tista, ki šteje, ne samo teorija; Če ima oseba smisel, talent za mizarjenje, se lahko sama nauči dovolj dobro*). Nekateri anketiranci pa bi priznali izobrazbo mizarju zaradi tega, ker se jim njegovo delo ne zdi tako pomembno kot npr. delo vzgojiteljice, zato so prepričani, da si lahko potrebno znanje pridobi tudi na neformalen način (npr. *Ne dela z ljudmi in tako ne more zagrešiti večjih napak; S svojim delom ne vpliva toliko na druge ljudi; Delo mizarja je drugačne narave kot delo vzgojiteljice. Izdelava mize ne zahteva toliko znanja kot učenje in vzgajanje otrok*). Tisti, ki mizarju ne bi verificirali znanja, pridobljenega na neformalen način, pa so največkrat zapisali, da neformalno izobraževanje ne more nado-

Pri odgovornejših poklicih manj zaupamo neformalni izobrazbi.

mestiti formalnega izobraževanja (npr. *Formalno ovrednotenje je vezano na formalno izobraževanje; Ni pošteno do tistih, ki so morali hoditi v šolo, se učiti iz predpisane literature in opravljati prakso; Takšno znanje ne more nadomestiti formalnega znanja*).

ZAKLJUČEK

Dokumenti Evropske unije o vseživljenjskem učenju definirajo tri temeljne kategorije učne aktivnosti: (1) formalno učenje, ki se odvija v institucijah za izobraževanje in usposabljanje ter vodi do priznanih diplom in kvalifikacij, (2) neformalno učenje, ki se odvija izven glavnih sistemov izobraževanja in usposabljanja (npr. na delovnem mestu, v društvih, različnih skupinah, tečajih, privatnih inštrukcijah ipd.) in ni nujno, da vodi do formaliziranih rezultatov, in (3) izkustveno učenje, ki je naravni spremljevalec vseh oblik človekove dejavnosti in praviloma ni namerno in namensko. Čeprav je izkustveno učenje najstarejša oblika učenja in se pojavlja že v zgodnjem otroštvu, ga v preteklosti niso prepoznali kot tisto vrsto učenja, ki pomembno prispeva k posameznikovemu znanju in spretnostim. V kategorijo neformalno pridobljenega znanja sodi torej tako znanje, pridobljeno z neformalnim učenjem, kot tudi znanje, pridobljeno z izkustvenim učenjem.

V prispevku smo ugotavljali mnenja študentov in zaposlenih na Pedagoški fakulteti o priznavanju na neformalen način pridobljenega znanja. Skoraj vsi anketirani delavci Pedagoške fakultete (93,3 %) so odgovorili, da bi, če bi imeli možnost odločanja, podprli predlog, da se znanje, pridobljeno po neformalni poti, tudi formalno ovrednoti. Znanje, pridobljeno po neformalni poti, bi podprla tudi velika večina anketiranih študentov Pedagoške fakultete (83,8 %). Dobri dve

tretjini študentov (68,9 %) in kar štiri petine zaposlenih na Pedagoški fakulteti (80 %) je odgovorilo, da bi moškemu, ki ima zaključeno osnovno šolo in je na neformalen način (z opazovanjem kolega, delom v delavnici, branjem ustrezne literature ipd.) pridobil mizarske spretnosti in določena znanja s tega področja, verificirali njegovo znanje. Dobri tretjini študentov (39,2 %) in zaposlenih (36,7 %) bi osebi, ki ima zaključeno osnovno šolo, vendar ima večletne izkušnje z varovanjem otrok na domu, svoje znanje o vzgoji predšolskih otrok pa je podkrepila tudi z branjem strokovne literature, samorefleksijo, pogovori z drugimi vzgojiteljicami ipd., priznali srednjo vzgojiteljsko šolo.

Z empirično raziskavo smo ugotovili, da se tudi študenti in zaposleni na Pedagoški fakulteti zavedajo, da svoje znanje pridobivajo tudi na neformalen način. Študenti najpogosteje pridobivajo znanje v pogovoru z drugimi ljudmi, s poslušanjem radia, z brskanjem po internetu in gledanjem televizije. Zaposleni na Pedagoški fakulteti se najpogosteje učijo z delom oz. iz lastnih izkušenj, v pogovoru z drugimi ljudmi, s poslušanjem radia, gledanjem televizije in brskanjem po internetu. Zlasti se nam zdi pomembno, da se tudi študenti kot bodoči učitelji zavedajo, da se vsega znanja ne da pridobiti na formalen način in da tudi učenci pridejo v šolo z veliko znanja, ki so ga pridobili na različne načine in predstavlja dobro osnovo za obravnavo nove učne snovi. Upamo, da bodo to upoštevali tudi pri svojem delu, ko bodo načrtovali in izvajali vzgojno-izobraževalni proces. Če bodo na začetku učne ure preverili, koliko znanja že imajo učenci o določeni snovi, in če bo obravnavo nove snovi temeljila na tem znanju, ki so si ga učenci pridobili na formalen in/ali neformalen način, če bodo to znanje znali vključiti v učno uro, ne bo pouk za učence samo zanimivejši in bolj življenjski, ampak bo pripeljal do kakovostnejšega in trajnejšega znanja.

Danes se vsi zavedamo, da vsega znanja ni moč pridobiti na formalen način.

LITERATURA

- Cepin, M. (2004). Neformalno izobraževanje. Ljubljana: Društvo mladinski ceh.
- Jelenc, Z. (1991). Terminologija izobraževanja odraslih. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Jelenc, Z., idr. (1994). Temeljno izobraževanje odraslih. Neformalno izobraževanje odraslih. Raziskovalni poročili. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Key Competencies (2002). Survey 5. Brussels: Eurydice, European Unit.
- Krajnc, A. (2006). Kdo so bili moji mentorji? Kdo mi je lahko mentor? Andragoška spoznanja, št. 4, str. 31–39.
- Pollard, A. (2005). Reflective Teaching. New York: Continuum.
- Pravilnik o postopku in merilih za priznavanje neformalno pridobljenega znanja in izkušenj (2006). Dostopno na http://www.pef.uni-lj.si/pravni_akti/priznavanje-neformalno-pridobljenega-znanja.pdf; 15. 6. 2007.
- Razdevšek Pučko, C. (2004). Kompetence učitelja. Delovno gradivo Skupine za prenovu študijskih programov na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Tancig, S., Devjak, T. (2006). Beseda urednic. V Tancig, Devjak (ur.), Prispevki k posodobitvi študijskih programov v mednarodnem kontekstu. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 9–10.
- Valenčič Zuljan, M., idr. (2006). Učitelj mentor v sistemu pripravništva. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Vogrinc, J. (2003). Samopodoba študentov in učna uspešnost. Andragoška spoznanja, št. 4, str. 35–42.
- Zgaga, P. (2006). Modernization of Study Programmes in Teacher's Education in a International Context: Themes, Contexts and Open Questions. Dostopno na <http://www.pef.uni-lj.si/strani/bologna/dokumenti/posvet-zgaga-sinopsis.pdf>; 15. 6. 2007.
- YMCA, YMCA, WOSM in WAGGGS (2001). The Education of Young People: Statement at the Dawn of the 21th Century.